

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Ирина Генова

Нов български университет, Институт за изследване на изкуствата
за присъждане на образователната и научната степен „доктор“
на Светла Цветанова Петкова

В дисертационен труд със заглавие: „Колекционирането на произведения на изкуството като феномен на културата. Българският опит в частното колекциониране (на живопис, графика и скулптура) от края на ХХ и началото на ХХІ век“ Светла Петкова развива тема, която е била само бегло засягана у нас. На въпроса „Защо колекционирането през тези години в България е отбягвано като тема?“ дисертантка отговаря във въведението към работата си (с. 9) - „сенчестата” страна на колекционерската практика”, както и в трета глава (с. 104) – „средствата и начините, чрез които са закупени произведенията, са част от сивата икономика и не са декларирани като официален доход пред държавата“. В същото време, обаче, тя излага своите основания да изследва темата. Главното сред тях е значимостта на частните колекции за професионалното изучаване и представянето пред широка публика на българското изкуство, в случая от модерната епоха и съвременността (с. 9).

Работата с общ обем 172 страници е логично структурирана в четири глави с въвеждаща част и заключение. Приложени са библиография с 211 заглавия и 52 интернет страници, и в отделни книжни тела - интервюта с 14 колекционери, 107 стр. и албум с репродукции на произведения от частни колекции в България.

В първата глава Св. Петкова обсъжда основни понятия, свързани с темата, като „колекционер“, „художествена колекция“, „пазар на художествени произведения“, „аукцион“ и т. н. Разглежда протагонистите и практиките, както и видовете специалисти в колекционерското занимание – реставратори, специалисти по атрибуция, историци на изкуството и др. Набелязва пресечните точки между дейността на колекционерите и търговците на картини. Авторката се позовава на справочна литература на български и на чужди езици, както и на разбиранията на самите колекционери. В последната под-глава 1.7 е представено и законодателството в областта на опазване на културното наследство в България, уреждащо притежаването на предмети на изкуството от частни лица, с неговите

промени от възникването на модерната държава до днес.

Втората глава започва с кратък обзор на развитието на частното колекционерство по света и разглежда подробно историята му в България. Тук най-много въпроси предизвиква под-главата 2.2.3. Частните художествени колекции по времето на социалистическия период (1944-1989). Това отчасти се дължи на все още недостатъчната литература в областта на социалната история (на културата) през периода на комунистическото управление. Да не забравяме, че дисертантката коментира колекционирането на произведения на изкуството в по-широк контекст, като феномен на културата. Големите обобщения, над които множество конкретни случаи хвърлят сянка на съмнение, както и безвъпросното повтаряне на метафори, от рода на „априлската линия“ и „златното време“ на управлението на Людмила Живкова, дори и поставени в кавички, в някои случаи затрудняват възприемането на изследователските достойнства на работата. Тук пожеланието ми към Св. Петкова е да включи в коментарите си и други гласове / разногласия – на културолози като Иван Еленков (чиято книга „Културният фронт“ (2008) намираме в библиографията, но не и в текста), Евгения Калинова, Румен Даскалов, Наталия Христова, както и на историци на литературата – Албена Хранова, Пламен Дойнов и др., обсъждащи периода на фокус. В бъдеща книга въз основа на дисертацията бих очаквала да бъде дискутирано отношението между причините за (не)изпълнената обществена роля на публичните (държавни, общински, градски) художествени музеи и мотивациите за формирането на частните колекции, които поотделно са коментирани в работата.

Наред със свидетелски разкази на колекционери днес, докторантката проучва и публикувани през годините интервюта - например на Веселин Досев в сп. „София“ от 1981 г., както и съхранени архиви, малко на брой, като този на Иван Деянов в Панагюрище. Направените за целите на дисертацията интервюта са важен източник на информация.

Изследователските новости в дисертацията не са малко. Тъкмо в частта за социалистическия период са представени конкретни събития и факти, които научаваме за първи път от авторски текст. Някои от тях сме чували в устни разкази, които обаче, не бихме могли да цитираме според правилата на научния текст. Св. Петкова поема отговорността да създаде историзиращ разказ, на който оттук насетне да можем да се

позоваваме.

Третата глава „Частното колекциониране в България от края на ХХ и началото на ХХІ век“ е основният текст по темата на дисертацията. Дисертантката основателно набелязва връзки с предходния период. Последователното проучване на периодиката по въпросите на културата от годините на прехода е положително качество на работата. Проследяването на множество дълго и кратко съществували частни галерии, на аукционни къщи и търгове на художествени произведения представя средата, в която частното колекционерство се практикува в новите условия след времето на комунистическото управление.

В тази глава докторантката обсъжда отношението между публичните художествени музеи и частните колекции, отбелязвайки, че „Държавата пречи и по друга линия на пазара – като не финансира попълването на музейните колекции, а какъв по-добър атестат за определянето на стойността на даден автор, ако не примерът на националните институции.” (с. 109)

Наред с особеностите на променящата се средата, Св. Петкова се занимава с характеристиките на колекционера в България. Тук интервютата, приложени към основния текст, са от централно значение.

Проблемът с фалшификатите не е избегнат. „Фалшификатите са сериозен проблем за всички. Част от запознатите с този проблем са наясно как действат фалшификаторите и дори къде са техните центрове на производство. За съжаление полицията не оказва достатъчно съдействие за преустановяване на дейността на тези работилници.” (с. 122)

В тази глава авторката описва три избрани от нея частни колекции в България: на Светлин Русев, Боян Радев и Димитър Инджов. Преработвайки в дисертацията си богатият и щедро споделян опит на своя научен ръководител – колекционерска практика, която същевременно е и обект на изследване – дисертантката успява да докаже хипотезата си за значението на частните колекции и музеи в днешната ни художествена култура.

В четвъртата, последна глава, Св. Петкова представя българско изкуство в чуждестранни частни колекции и така аргументира широката валидност на тезата си.

Авторефератът отговаря на изискванията. Справката за приносите на дисертацията е направена коректно. Налице са две излезли публикации по темата на дисертацията в научни сборници и каталог под печат.

Заклучение:

Големият материал събран и коментиран за първи път в тази дисертация, и особено в частите за комунистическия период и за времето след падането на Берлинската стена, оценявам като безспорен принос в социалната история на българското изкуство. Четиринадесетте интервюта са неделима част от изследването. Грижата за езика на изложението прави много добро впечатление. Тук дългогодишният опит на авторката като редакторка във в. „Култура“ безспорно е от значение.

Надявам се дисертацията да бъде публикувана във вид на книга и така да стане достъпна за по-широка изследователска и образователна общност.

Всичко това ми дава основание убедено да гласувам образователната и научна степен „доктор“ да бъде присъдена на Светла Петкова.

27 август 2015

Ирина Генова